

УДК 368

Теребус О.М.,*кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів суб'єктів господарювання Тернопільського національного економічного університету*

ПЕРЕСТРАХУВАЛЬНИЙ РИНОК ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано сучасний стан перестраховального ринку в Україні, досліджено чинники, що впливають на його розвиток.

Ключові слова: *перестраховання, перестраховальний ринок, резиденти, нерезиденти, вхідне та вихідне перестраховання, цесіонери.*

The article deals with the state of reinsurance market in Ukraine. Probed factors which influence on its development.

Key words: *reinsurance, reinsurance market, residents, non-residents, incoming and outgoing reinsurance, assignees.*

Постановка проблеми. Перестраховальний ринок України розвинутий недостатньо, хоча саме перестраховання підвищує можливості страховика залишитися платоспроможним через механізм розподілу ризиків. Розвиток цього сегмента фінансового ринку та дослідження його особливостей стає актуальним в умовах загострення фінансово-економічної кризи.

Аналіз останніх наукових досліджень. Аналізу перестраховального ринку надають увагу як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Серед них О. Вовчан, В. Тринчук, Н. Ткаченко, Т. Яворська та ін. Проте чинники, що негативно впливають на стан та подальший розвиток цього сегмента страхового ринку, потребують подальшого дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є аналіз вітчизняного перестраховального ринку та дослідження проблем його розвитку.

Виклад основного матеріалу. Перестраховальний ринок – це форма взаємозв'язку між учасниками страхового ринку: страховальниками-цедентами і перестраховиками-цесіонарями (ретроцесіонарями) з приводу передачі ризиків у перестраховання. По-іншому – це економічний простір, у яко-

му взаємодіють страховики з метою забезпечення своєї фінансової надійності.

Перестраховальному ринку, на відміну від страхового ринку, характерні такі особливості:

- перестраховальні компанії (професійні перестраховики) договорів страхування самі не укладають, а приймають від страховиків на перестраховання частину їхньої відповідальності;
- за допомогою перестраховання здійснюється захист не тільки страхувальника (від наслідків збитку), але й страховика (від розорення).

На початковому етапі розвитку перестраховального ринку професійних перестраховиків ще немає, оскільки обсяги перестрахових операцій ще невеликі і перестраховання відбувається між самими страховиками, котрі передають один одному надлишки відповідальності по ризиках. Коли з'являється щораз більша потреба в передачі ризиків на перестраховання, власне тоді починають формуватися перестраховальні компанії, котрі не укладають договори перестраховання, а займаються тільки прийняттям ризиків від страховиків.

Розвиток українського ринку перестраховання супроводжувався 3-ма етапами: формування ринку (1996-1997), бурхливий розвиток (1998-2004) та сучасний – становлення класичного ринку (з 2005 року) (рис. 1).

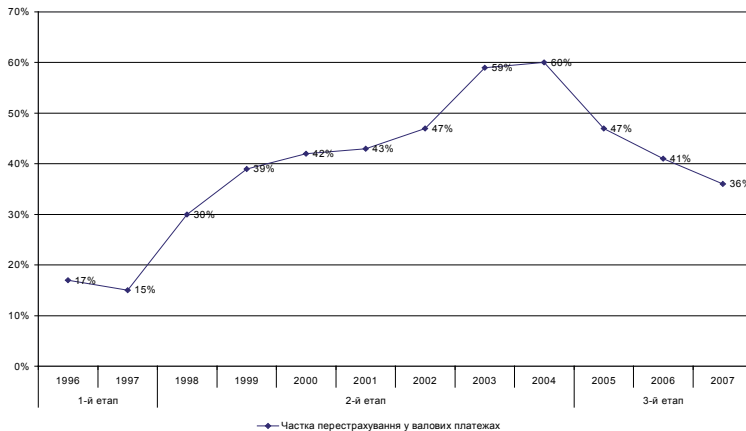

Рис. 1. Динаміка частки перестраховання у валових платежах страхових компаній в Україні за 1996-2007 рр.

Таблиця 1.
Динаміка основних показників розвитку ринку
перестраховання в Україні за 2005-2007 рр.*

Показники	Роки		
	2005	2006	2007
1. Передано на перестраховання, млн. грн в т.ч.:			
перестраховикам-резидентам;	6047,1	5621,7	6423,9
перестраховикам-нерезидентам;	5370,7	5060,6	5654,4
	676,4	561,1	769,5
2. Частка премій нерезидентам, (%)	3,4	4,2	12
3. Внутрішнє перестраховання, (%)	43,7	37,0	88

*Розраховано на основі даних Держфінпослуг.

Вітчизняний ринок перестраховання сконцентровано в 5-ти компаніях, які в 2006 році акумулювали 42,8% перестраховальних премій, а в 2007 році – 43,7%. Перестраховальний ринок характеризується великим числом цесіонерів – близько 450, що свідчить про високий рівень конкуренції та низький розмір перестраховальної премії (ТОП 115 – 3796,8 млн. грн. станом на 01.01.2008 р.) [3, 21].

Як свідчать дані таблиці 1, потреба в перестрахованні стабільна протягом 3-х років. Частка премій нерезидентам має тенденцію до зростання. Зросло також внутрішнє перестраховання. Обсяг вхідного перестраховання в Україні з 2005 року стабільно збільшувався і за три роки зріс у 1,5 раза.

Український ринок перестраховання є самодостатнім – 88% внутрішнього перестраховання та 12 % – з-за кордону.

Лідером у структурі вхідного перестраховання в 2007 році була Великобританія – 3%, Росія – 20%, Німеччина – 16%, США – 8%, Австрія – 8% [4, 41].

Динаміка вихідного перестраховання в 2007 році також спостерігалася, але не особливо суттєво. Найбільша частка перестраховальних премій, переданих українським страховикам у 2007 році припадає на Казахстан – 39%, Росію – 28%, Францію – 11%, Єгипет – 3% [4, 41].

Порядок здійснення перестраховання у страховиків нерезидентів в Україні регламентується відповідною Постановою КМУ від 04.02.2004 №124, за якою укладання страховиками (цементами, перестраховальниками) договорів перестраховання за межами України зі страховиками (перестраховиками) нерезидентами дозволяється лише у тому випадку, коли:

– законодавством країни, в якій зареєстрований перестраховик, передбачено державний нагляд за страховою і перестраховою діяльністю;

– нерезидент здійснює безперервну страхову (перестрахову) діяльність не менше ніж 3 роки до дати укладення договору перестраховування;

– відсутні факти порушення нерезидентом законодавства про страхову і перестрахову діяльність щодо питань запобігання і протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, і боротьби з тероризмом країни його реєстрації [2].

Чинним законодавством передбачена можливість для страховиків-резидентів купувати валюту для перерахування перестраховальної премії перестраховику-нерезиденту або виплати страхового відшкодування страхувальнику-нерезиденту юридичній особі. (Постанова НБУ „Про застосування іноземної валюти в страховій діяльності” від 11.04.2000 № 135). З листопада 2007 року після ухвалення змін до вказаного документа, з'явилось додаткове регулювання, яке дає можливість купівлі українськими страховиками іноземної валюти для здійснення перестраховального відшкодування перестраховальнику-нерезиденту.

У 2007 році – прийняті акти, що встановлюють вимоги до рівня і порядку підтвердження рейтингів перестраховиків і роботи брокерів на користь нерезидентів. У 2008 році – вносяться зміни в порядок здійснення ліцензійної діяльності і виконання договорів перестраховування з нерезидентами.

На розвиток перестраховування впливає низка чинників, які можна поділити на внутрішні та зовнішні. До внутрішніх факторів можна віднести законодавчу вимогу перестраховувати ризики, які перевищують 10% місткостей компаній „зарегульованість” зовнішнього перестраховальника, вплив перерахованої премії на податкові зобов'язання (від суми премії) та слабка капіталізація ринку внаслідок відкладеного інвестиційного попиту.

До зовнішніх можна віднести великі місткості міжнародних перестраховиків, масова пропозиція офшорного перестраховування, вимоги до наявності рейтингів перестраховиків, резервування обмеження на обсяг перевезення та продажу валюти, концентрація міжнародного ринку перестраховування за рахунок злиттів та поглинань.

На українському ринку перестраховування спостерігаються такі тенденції:

- на ринку існує надмірна кількість страхових компаній і обмежена кількість перестраховувальних компаній;
- зростає кількість іноземних страховиків;
- зростає власне утримання національних компаній;
- страховики вимагають перестрахового захисту, тому існує надлишок місткості.

Держава, на нашу думку, повинна брати участь в ринку перестраховування, тобто повинен бути створений державний перестраховик. Така практика виправдала себе у низці держав, зокрема в Бразилії, Китаї, Франції, Туреччині, Словенії, Індії. Це призвело б до скорочення і структуризації ринку, оптимізації тарифної політики. Але, на думку експертів, вірогідність такого сценарію в Україні дуже низька. При збереженні існуючої моделі ринку може спостерігатись нестабільність його розвитку, висока конкуренція, низьке власне утримання, слабка капіталізація і низький інтерес інвесторів до українського перестраховування.

Актуальною проблемою на ринку є ліцензування перестраховувальної діяльності. В умовах ліцензування страхової діяльності зазначається, що страховик має право приймати ризики в перестраховування лише з тих видів добровільного і обов'язкового страхування, на здійснення яких він отримав ліцензію. На нашу думку, перестраховування як вид страхової діяльності, повинно здійснюватися професійно, з дотриманням певних вимог, норм і підлягати ліцензуванню, тобто видаватись окрема ліцензія на здійснення перестраховувальної діяльності.

Сьогодні має місце проблема створення професійних перестраховувальних компаній на ринку. В Україні законодавчо не визначений статус професійної перестраховувальної компанії, який дозволив би затвердити на ринку єдині термінологічні і понятійні правила, єдині принципи і стандарти перестраховування. Спеціалізовані перестраховувальні компанії повинні мати інший, ніж прямі страховики, предмет діяльності, у них інші клієнти, інший маркетинг. В Україні професійних перестраховиків мало, і назвати їх чисто професійними не можна, бо здійснюють вони певні види страхування.

Висновки. Враховуючи тенденції розвитку міжнародних стандартів регулювання страхування (глобалізація ринків перестраховування, денационалізація місцевих стандартів, зміна системи безпеки та сек'юритізації, домінування на ринку міжнародних фінансово-страхових груп) необхідно спрощувати вимоги до перестраховиків, застосовувати новітні тенденції взаємного визнання в перестраховуванні. Це стосується здійснення нагляду за перестраховуванням та здатності вітчизняних

наглядових органів контролювати перестраховиків у своїх регіонах. При укладенні договорів перестраховування з нерезидентами необхідно застосовувати норми міжнародного права.

Існують і інші проблеми, які потребують вирішення, зокрема, оподаткування, обов'язкової розробки страхових програм перестраховування, купівля валюти з метою перестраховування, проблема вхідного перестраховування. Вирішення вказаних проблем сприятиме розвитку перестраховування в Україні та створення цивілізованого перестраховального ринку.

Література

1. Про внесення змін до Закону України „Про страхування”. Закон України // Урядовий кур'єр (орієнтир). – 2001. – № 205. – С. 1–13.
2. Порядок та вимоги щодо здійснення перестраховування у страховика (перестраховика) – нерезидента. Затверджено Постановою КМУ, № 124 від 4.02.2004 року // Урядовий кур'єр. – 2004. – № 25, 10 лютого.
3. Страховой рынок Украины: реалии 2008 года // Insurance ТОП, (25). – 2008. – С. 15–39.
4. Коломієць В. Законодавчі та економічні умови розвитку перестраховування в Україні // Страхова справа. – № 1(29). – 2008. – С. 40–42.
5. Паращук О. Фундамент перестраховування. Особливості роботи національних та глобальних ринків // Страхова справа. – № 1 (29). – 2008. – С. 34-39.